

Rozhovor s umělcem Jiřím Davidem

Pane Jiří Davide, byl jste pozván podílet se na festivalu „Všechnu moc imaginaci! Česká sezóna v Drážďanech“. Festival se koná ve Státních uměleckých sbírkách v Drážďanech. Festival zahajuje cyklus výstav, které se budou věnovat současnému umění z východní Evropy.

Co pro vás znamená účast na Drážďanském festivalu českého umění?

Zajímá mě prostředí Drážďan, zajímá mě konfrontace s prací dalších českých umělců. Do Drážďan jsem jezdil jako malý, do Zwingeru. Nebo před rokem 1989 na levnější grilovaná kuřata. Těším se na zajímavou zkušenost po letech. Asi před deseti, dvanácti, lety jsem v Drážďanech měl mít Srdce, které bylo nad Pražským Hradem, pak se to nějak nepovedlo. Jsem rád za nynější příležitost.

Co byste chtěl poslat do Drážďan? Můžeme poprosit o pár slov k Vašemu dílu? Co by o Vašem díle mohla říct babička vnukovi, když na výstavu přijdou?

Mojí první účastí v Drážďanech je lodní kontejner. Babička nebo kdokoli na první pohled uvidí kontejner, kterým se převáží zboží po celém světě. Jenže tento kontejner je celý bílý a na bocích má velkými černými písmeny napsáno ART. Původně nad kontejnerem vlála bílá vlajka. Jako nad někým, kdo se vzdává. Hledá kapitulaci, ale zároveň nabízí smíření. Kontejner byl poprvé prezentovaný v Praze, na Vltavě, která také doteče do Drážďan. Babička a kdokoli jiný se oprávněně ptá: „Je nějaké umění uvnitř? Dozvíme se to nebo nedozvíme?“ V Praze kontejner zůstal uzavřený.

Bude váš kontejner i v Drážďanech uzavřený?

Původně jsem to tak myslel. Pak jsme se s Jiřím Fajtem dohodli, že se kontejner otevře. Uvnitř bude vystavovat kromě mne také mladá umělkyně z Ukrajiny žijící v Čechách, Pavla Nikitina. Ode mne by tam mělo být asi patnáct nebo dvacet fotografií z roku 2002. Byl jsem tehdy v Moskvě. Pozvali mě do Centra Andreje Sacharova. Měl jsem tam výstavu, která se jmenovala Pátá pečeť. Byl jsem při té příležitosti ubytován přímo vy bytě Andreje Sacharova v Moskvě. Naprosto unikátní! Měl jsem s sebou katalog svého projektu nazvaného Bez soucitu. Šlo o fotografie plačících politiků, kde mezi jinými byl i Vladimir Putin. Najednou jsem měl Putina s sebou v bytě Andreje Sacharova! V bytě člověka, který byl poslán do vyhnanství, pak se vrátil do Moskvy. Vrátil se za

Gorbačova, pořád ho sledovali. Zastrkával jsem Putina do různých míst v bytě Andreje Sacharova a fotografoval. Putin byl v KGB. Vykukoval mi ze šatny, z koupelny, z kuchyně, z židle, z mikrovlnné trouby, dokonce i z mého těla. Vznikla zvláštní konstelace přítomnosti důstojníka KGB v bytě disidenta a nositele Nobelovy ceny. V místě, kde se svého času scházel moskevský disent. Jiřímu Fajtovi se tyto fotografie líbily, protože Putin jako důstojník KGB sloužil právě v Drážďanech. Svůj KGB profil promítl tedy i do Drážďan. Mladá sochařka z Ukrajiny vytvořila za pomoci 3D tiskárny takovou menší sošku v prostředí místnosti. Je to dívka s kápí na hlavě. Sošku vytvořila přesně v den před vypuknutím války na Ukrajině, to znamená 23. února 2022. Socha se jmenuje Den před válkou. Myslím, že prezentace našich prací v kontejneru, právě v Drážďanech, může mít nečekaný podtext. Zvláště když kontejner otevřeme na výročí okupace Československa vojsky Varšavského paktu v roce 1968.

Hodně lidí vás zná jako tvůrce neonového Srdce na Pražském Hradě v době, kdy z funkce odcházel Václav Havel. Ted' jste své Srdce znovu prezentoval, na střeše nové Kunsthalle, v podhradí. Můžete do Drážďan říci něco o svém neonovém srdci a o své spolupráci s Václavem Havlem?

Srdce na Pražském Hradě bylo v médiích v České republice opravdu hodně popisováno a interpretováno. Zaznamenala ho i zahraniční média a dala do zpráv, což u uměleckých děl nebývá zas tak časté. Chtěl bych jen zpětně říct, že Srdce nebylo dělané na zakázku Václava Havla. Václav Havel za svůj podpis připojoval srdce. Média napsala, že jsem tento motiv okopíroval. To ale není pravda. Byl to mě druhý velký neonový objekt, po trnové koruně nad Rudolfinem. Třetí jsem chtěl mít nad Národním divadlem, a to se už nepodařilo. Srdce v době odchodu Václava Havla z funkce ale nevíce rezonovalo ve společnosti, což mě samozřejmě velmi těší. Když jsem dělal projekt plačících politiků, požádal jsem o spolupráci také Václava Havla. Fotil jsem ho na Hradě. Mluvil se mnou jako umělec s umělcem, dlouho jsme se o umění bavili. Nakonec řekl: „Dělejte si se mnou, co chcete, klidně mě polejte červenou barvou.“ Pak přišel na výstavu ve Špálově galerii, kde byl projekt prezentován. Václav Havel pro mě byl v první řadě kulturní člověk. To, že získal prezidentský úřad, jsem vnímal jako bonus, který ale ve své době byl naprosto zásadní pro Českou republiku. Poznal jsem ho jako člověka s velkou empatií a se schopností tuto empatii z politické pozice srozumitelně tlumočit ven. Myslím teď empatii k tomu, co je člověk, jaké je jeho postavení v současném světě, ať politickém, přírodním nebo ve světě myšlenek.

Jak podle vás může vypadat „Všechna moc imaginaci?“ Kdo má dnes moc?

Imaginaci vnímám jako naprosto klíčovou, pokud vůbec chceme vnímat svět, který se nám proměňuje před očima. Moc je hybatelkou světa, to je jasné. To, že si ji uzurpují jen některé elity je také jasné, ale to bylo vždycky. Myslím si, že existuje imaginativní moc, která dokáže překonat dobové politické situace, včetně válek a projevů zla. Imaginace znamená život. Imaginace, doufám, ještě nějaký čas svět udrží při životě.

Před rokem 1989 Drážďany ležely za železnou oponou, stejně jako tehdejší Československo. Myslíte si, že umění a svoboda jsou příbuzní?

Nabízí se teze, že svoboda je podmínkou pro vznik jakéhokoli umění. Nemusí to být pravda, protože hodně věcí vzniklo v nesvobodě, se svobodným úmyslem. Řekl bych, že umění vytváří prostor pro svobodu, ale politická svoboda není podmínkou pro jeho vznik.

Říká se „Inter arma silent Musae“ Vzhledem k současné Putinově válce na Ukrajině to nemusí být úplně pravda, že?

Když v únoru začala válka, měl jsem pocit, že nemá význam jít do ateliéru a pracovat na umění. A pak je někde prezentovat po výstavách. Měl jsem nejméně dva týdny pocit, že marnost našeho uměleckého počínání je ještě víc nalomená než dříve. I když jsem o marnosti vždycky mluvil jako o důležitém motivačním motoru umění. Pak jsem si znovu řekl, že proti zvlí, aroganci, proti zlu, člověk má vystupovat s tím, co umí. Chci tvořit, dokud na nás nedopadají bomby.

Vytvořil jste nějaké své dílo jako reakci na válku?

Nechtěl bych vytvářet agitační nebo plakativní umění, ale nevylučuji, že ohlas války někdo v mé práci zpětně najde. S Viktorem Pivovarovem, malířem, umělcem, básníkem, filosofem, jedním z nejlepších umělců u nás, původem z Ruska, jsme společně zpracovali písmeno Z, které mají Rusové na svých bojových vozidlech na Ukrajině. Tímto písmenem začíná v češtině slovo zlo, v němčině tomu tak není. Písmeno jsme graficky upravili a pustili do sítí. Rozhodně bych ale nechtěl na toto téma dělat výstavu.

Československé umění meziválečného období se vyznačovalo mimořádně imaginativní poetikou. Vnímáte to tak? Je to pro vás inspirace?

Pro mě osobně byl Jindřich Štyrský zajímavější než Toyen, která je dnes velmi preferovaná v aukcích i ve vzpomínání. Štyrský mě inspiroval, síla jeho imaginace prosakuje, překonává dnes už značný časový odstup, což je, mimochodem znak kvalitního umění.

Do „České sezony“ přispěla řada osobností. Chcete některé z nich poslat vzkaz? Nebo ji před publikem v Drážďanech nějak extra představit?

Myslím, že představuje hlavně Jiří Fajt, svým autorským výběrem, který odráží jak to, co jemu se líbí, tak názor na to, jak se vytrýbilo české umění za posledních několik desetiletí. Proto nevzkazuji jednotlivě a vyzývám k vnímání celku i částí. Jsem rád, že v Drážďanech vystavujeme, my, kdo navzájem známe svou práci.

A Váš vzkaz zdejšímu publiku?

Přeji citlivé vnímání. Citlivost, to je to nejdůležitější. A touha porozumět.

Rozhovor s Jiřím Davidem jsme vedli v zahradě za barokním domem na náměstí na Zbraslavi, na okraji Prahy. V přední části domu je cukrárna, ve dvoře se otevře jiný svět. Zahrada s mnoha druhy dřevin, na jejím konci ateliér. Obrazy, spousty obrazů, v patře na stole skleněné vázy.

Jiří David píše také básně, nedávno vydal bibliofilii, v nákladu sto výtisků.

Najdeme v ní i tuto báseň:

Pod nepředstavitelnou
moskytiérou hvězd
Kdesi na rovníku
Ohlušen příbojem indického oceánu
Pod vzdálenou sférou dávných měst
Podoben poutníku
Odušen závojem měsíčního paravánu
Pod intenzitou zřešenou v měď
V písku fanatiků

Nerušen přestrojen v trojího k ránu

Pod paprsčitou mezerou cest

V hnilobě zániku

Bez almužen odzbrojen měním se ve fontánu

text: Jan Šícha